

מחווון לשאלון בהיסטוריה, לימודי בחירה, קיץ תשע"ט, מס' 022382

הנחיות כלליות:

- * במחווון מובאות הנחיות למעריכים של הבחינה במועד זה בלבד.
- * שינויים יימסרו בתדריכים בעל פה ובשיחות הכוונה עם המעריכים הבכירים.
- * במחווון לא הובאו כל האפשרויות לתשובה נכונה, אלא רק מבחר תשובות. לכן אם תלמיד משיב תשובה שאינה במחווון ואינה מוכרת למעריך, על המעריך לבדוק בספרים, ואם יש צורך – להתייעץ עם מעריך בכיר.
- * המחווון נועד בעיקר לקביעת מסגרת בנוגע למספר הרכיבים הנדרש בכל סעיף כדי לזכות את התלמיד במלוא הנקודות (על פי טיב התשובה).
- * בכל סעיף יש להקפיד על ניקוד על פי ההנחיות בכתב ועל פי ההנחיות שיימסרו בתדריכים במרב"ד.
- * אם תלמיד מילא את כל המטלות הנדרשות אך לא הפריד בין מטלות שונות, כפי שנדרש בשאלה, אלא כרך אותן זו בזו – יש לקבל את התשובה, ואין להפחית לו נקודות.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכים ולמעריכות כאחד.

תזכורת: הגדרות למטלות בבחינה

- * **הצג/תאר** – הצגה/תיאור של התופעה, הפעולה, האירוע, התהליך הנדרשים בשאלה, בלי להסביר את הסיבות להתהוותם או את התוצאות/השפעות שלהם. זהו מעין "צילום תמונת מצב" (מאפיינים, משתתפים, זמן, מקום).
- * **הסבר** – הבהרה, פירוש של העניין המבוקש; סיבות/גורמים שהביאו לתהליך/לפעולה/לאירוע; תוצאות/השפעות של העניין המבוקש.
- * **השווה** – יש להשוות בין שני עניינים מבוקשים, על פי קריטריונים, ולהבהיר את הדומה ואת השונה בכל אחד מן הקריטריונים שהוצעו.
- * **הדגם** – הבאת דוגמה הממחישה ומבהירה את העניין המבוקש (יש לתת דוגמה מפורטת, ואין להסתפק בהכללה).

מלחמת העולם הראשונה וגיבוש גבולות במזרח התיכון

הנבחן צריך לענות על שתיים מן השאלות 1-3.

1. שלב ההקצאה — מלחמת העולם הראשונה וחלוקת המזרח התיכון / גדעון ביגר

- א.** הסבר את הדרישות ואת ההתחייבויות של הערבים הנזכרות במכתבי מקמהון-חוסייין (1915-1916)
- השריף חוסייין דרש הכרה בעצמאותם של הערבים והכרה במדינה ערבית שתכלול את השטחים שהיו מיושבים בערבים באימפריה העותמאנית.
 - הערבים הבטיחו להקים כוח צבאי (בפיקודו של לורנס איש ערב) כדי לסייע לבריטים במלחמתם נגד האימפריה העותמאנית.
- הסבר את הדרישות ואת ההתחייבויות של הבריטים הנזכרות במכתבי מקמהון-חוסייין (1915-1916)
- הבריטים דרשו שהערבים יהיו בעלי בריתם במלחמה נגד האימפריה העותמאנית.
 - הבריטים התחייבו להכיר בעצמאות של הערבים.
- הצג את ההתייחסות במכתבים אלה לשאלת ארץ-ישראל
- ארץ-ישראל לא הוזכרה במכתבי מקמהון-חוסייין במפורש. בתקופת השלטון הבריטי בארץ-ישראל התערערו היחסים בין הערבים בפלשתינה ובין הבריטים והיו מי שפירשו את המכתבים כאילו יש בהם התייחסות גם לשאלת ארץ-ישראל.
- ב.** הצג את המטרה של הסכם סייקס-פיקו
- הסכם סייקס-פיקו היה הסכם שנחתם בין בריטניה ובין צרפת במהלך מלחמת העולם הראשונה. מטרת ההסכם הייתה לחלק את השטח של האימפריה העותמאנית. צרפת ובריטניה רצו להגיע להסדר מוסכם שיסייע לשכנע את נשיא ארצות הברית וילסון לקבל את הצעתם בנוגע לחלוקת המזרח התיכון.
- הצג שניים מסעיפיו
- בריטניה תשלוט על עירק, מצרים, סיני וחלק מארץ-ישראל.
 - צרפת תשלוט בצפון ארץ-ישראל, סוריה ולבנון.
- הסבר שניים מן המאפיינים של ההסכם
- ההסכם משקף גישה אימפריאליסטית שאינה מתחשבת בתנאי השטח או ברצון התושבים המקומיים.
 - בהסכם עלה לראשונה הרעיון של שליטה בין-לאומית על שטח מוגדר, בגלל קדושתו לדתות שונות.
 - ההסכם עוסק בגורלו של שטח שטרם נכבש.
 - בהסכם לא סורטטו גבולות מדויקים.

2. כיצד נקרע עבר הירדן המזרחי מעל הבית הלאומי היהודי בארץ-ישראל / ישעיהו פרידמן

- א.** הסבר את הגורמים שהובילו להחלטה לנתק את עבר הירדן המזרחי מן הבית הלאומי היהודי
- היועצים של שר המושבות היו פרר-ערבים ודרשו לפצות את המשפחה השריפית (הח'וסיינים) באדמה שהובטחה להם לכאורה במכתבי מקמהון-חוסייין (1915-1916).
 - הערבים לא יכלו להתמודד עם צרפת או עם בריטניה באפיק הצבאי, ולכן פנה עבדאללה לאפיק הדיפלומטי.
 - הבריטים רצו להשתמש בעבר הירדן המזרחי כשסתום ביטחון ולמנות שליט שייענה לדרישות עתידיות של בריטניה ויהיה מחוסם בפני גורמים אנטי-ציוניים ונגד תביעותיו של פייצל.
- [— במסמכים קודמים — מכתבי מקמהון-חוסייין וכן הצהרת בלפור — לא נכללו בפירוש הגבולות של ארץ-ישראל, לכן התאפשרו פרשנויות שונות.]
- ב.** על פי המאמר של פרידמן, הסבר אם ההחלטה לנתק את עבר הירדן המזרחי מן הבית הלאומי היהודי הייתה לגיטימית. הבא שלושה נימוקים לביסוס תשובתך
- על פי פרידמן, ניתוק עבר הירדן המזרחי מארץ-ישראל לא היה לגיטימי, והיה מנוגד להתחייבויות של ממשלת בריטניה ולטופס המנדט שאשרר חבר הלאומים.
- עבר הירדן המזרחי לא הובטח במפורש לערבים במכתבי חוסייין-מקמהון. זו הייתה פרשנות של משרד המושבות בשל אינטרסים שונים של היועצים, שרצו לפצות את משפחת חוסייין, והטעו בידועין את צ'רצ'יל.
 - על פי ההיגיון הגאוגרפי, עבר הירדן המזרחי הוא חלק מארץ-ישראל; נהר הירדן איננו גבול סביר מבחינה גאוגרפית.
 - ההחלטה להעניק למשפחת חוסייין שליטה על האוכלוסייה המקומית בעירק ובירדן עמדה בניגוד ליזכות ההגדרה העצמית שעליה הצהירו בעלות הברית.
 - תרומת הערבים לניצחון על הצבא העותמאני הייתה מזערית.

3. ויצמן והצהרת בלפור: מנהיג ציוני ומדינאי בריטי / דני גוטוויין

- א.** הסבר את המחלוקת בקבינט הבריטי על הנוסח של הצהרת בלפור, והצג את שתי העמדות במחלוקת זו
- המחלוקת על נוסח הצהרת בלפור משקפת את הוויכוח בין שתי גישות בקבינט המלחמה הבריטי: הגישה של הסיעה הרדיקלית והגישה של הסיעה הרפורמית.
 - הוויכוח בין הסיעות היה בעיקר על המשקל שיינתן בהצהרה למרכיב הלאומי.
 - על פי העמדה הרדיקלית, על בריטניה לפרק את האימפריה העותמאנית לאחר הניצחון, ולצרף את ארץ-ישראל לאימפריה הבריטית. הבית היהודי בארץ-ישראל היה מבחינתם דרך להבטיח את השלטון של בריטניה בארץ-ישראל.
 - העמדה הרפורמית הייתה שאין להחליט בדבר העתיד של האימפריה העותמאנית במהלך המלחמה. הרפורמים חתרו לעמעם את הבסיס הלאומי בהצהרה, ולצמצם את ההתחייבויות למנהיגי התנועה הציונית. הם התריעו שפרסום ההצהרה בנוסח שרצו הרדיקלים יעורר את זעמם של הערבים, וכן יערער את המעמד של יהודים אזרחי בריטניה.
- ב.** הסבר מה הייתה המטרה של הפרסום של הצהרת בלפור מבחינת הבריטים
- פרסום ההצהרה היה אמצעי במאבק בין שתי סיעות על עיצוב המדיניות הבריטית במזרח התיכון.
 - מטרת פרסום ההצהרה הייתה להצהיר על המדיניות הבריטית לפרק את האימפריה העותמאנית ולספח חלקים ממנה לאימפריה הבריטית.
 - ההצהרה הייתה צעד בקידום המדיניות הרדיקלית.
 -] ההצהרה לא פורסמה כדי להשיג יעדים תעמולתיים, מדיניים או צבאיים הקשורים במלחמה, ולא ניתנה כתמורה לתרומה של ויצמן למלחמה.]
- כיצד הציונות משתלבת במטרה זו
- התמיכה בציונות נהפכה לחלק מן המדיניות הבריטית הרדיקלית. מבחינת בריטניה התמיכה בציונות הייתה עוד אמצעי בניסיונה לפרק את האימפריה העותמאנית ולשלוט בארץ-ישראל. התפנית במדיניות של בריטניה קרתה גם בזכות פעולותיו של ויצמן.
 - מבחינת הציונים, זו הייתה דרך לקבל הכרה לאומית.